

Az uniós audiovizuális politika és a szerzői jog egyik metszéspontjáról, avagy miért nem érhetők el ugyanazok a televízió-műsorok minden tagállamban?

LÁBODY PÉTER*

1. Bevezetés

Az európai médiapolitika és médiaszabályozás kiindulópontjának az Európai Parlament Hahn-jelentése (1982) tekinthető¹ – ez teremtett először kapcsolatot az európai integráció és a műsorszolgáltatási szektor tájékoztatási funkciója között. Állítása szerint nem érhető el az európai integráció, ha a műsorszolgáltatás kizárólag nemzeti felügyelet alatt marad,² és a legfőbb távlati célkitűzése egy közös európai televízió létrehozatala volt. A jelen tanulmány célja annak vizsgálata, hogy az európai kultúra megerősítését elősegíteni hivatott uniós médiaszabályozás vagy inkább audiovizuális politika és az e cél tekintetében vele egy töről fakadó uniós szerzői jogi szabályozás miként hat egymásra a műsorszolgáltatások tagállami határokon átívelő hozzá- (vagy inkább hozzá nem) férése terén.

Szerzői jogra fókuszáló kutatóként vizsgálatom alapvetően e jogterületnek a műsorszolgáltatásokhoz való hozzáférést befolyásoló aspektusaira irányult, de a televízióadások tagállami határokon átnyúló hozzáférést célzó törekvés mintegy 30 éves múltjának elemzése során nem kerülhető el az audiovizuális politika főbb fejlődési pontjainak rövid bemutatása sem. Az uniós szintű beavatkozás szükségességének indokai összefüggenek e két terület esetében, ugyanis az egységes európai műsorsugárzási térség (Single European Broadcasting Area) vízióját már 1984-ben felvázoló Zöld Könyv³ és az ezt követő Fehér Könyv⁴ e távlati cél elérését egyaránt a tagállami médiaszabályokból és szerzői jogi szabályokból fakadó akadályok együttes felszámolásával látta elérhetőnek.

* Kutató, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Eötvös József Kutatóközpont, Információs Társadalom Kutatóintézet; főosztályvezető, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. E-mail: peter.labody@hipo.gov.hu

¹ Wilhelm HAHN: *Report Drawn upon behalf of the Committee on Youth, Culture, Education, Information and Sport on Radio and Television Broadcasting in the European Community*. European Parliament Document 1-1013/81 (1982).

² KOLTAY András (szerk.): *Magyar és európai médijog*. Budapest, Wolters Kluwer, 2015. 172.

³ Communication from the Commission to the Council Television without Frontiers: Green Paper on the Establishment of the Common Market for Broadcasting, Especially by Satellite and Cable COM(84) 300 final (a továbbiakban: Zöld Könyv).

⁴ Safeguarding the Future of the European Audiovisual Market: A White Paper on the Financing and Regulation of Publicly Funded Broadcasters (a továbbiakban: Fehér Könyv).

A folyamatok áttekintése után egyértelműen látszani fog, hogy a tartalmakhoz való hozzáférés egyre szélesebb biztosítására irányuló audiovizuális politika célkitűzései és a nemzetközi jogi alapokon nyugvó uniós szerzői jog kizárólagos felhasználásokat lehetővé tevő, mind szabályozásában, mind szerződéses gyakorlatában alapvetően territoriális jellegű – vagyis tagállami határok mentén töredezett – megközelítése közötti ellentét csak fokozatosan és célhoz kötötten hidalható át. A határon átnyúló elérést elősegítő harmonizált szabályok megalkotását csak tovább nehezíti a technológia e területek esetében szinte lekövethetetlen fejlődése, illetve az érintett piac saját szabályokat preferáló szereplőinek igen nagy érdekvényesítési potenciálja. E befolyásolási hatalom a médiumok és a szerzői jog által védett tartalomipar jogtulajdonosai tekintetében egyaránt jelentős. Nem lebecsülhető ugyanakkor az uniós állampolgárok tartalom iránti „határtalan” szomja sem, amely uniós polgári kezdeményezésekhez is elegendő tömegeket mozgathat meg, szabályozásra ösztönözve az Uniót.

2. Az uniós médiaszabályozás rövid áttekintése

2.1. A határok nélküli televíziózásról szóló irányelv

A tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK irányelv, vagy bevett elnevezése szerint a határok nélküli televíziózásról szóló irányelv (Television without Frontiers Directive – TVWF) 1989. október 3-án lépett hatályba. Az irányelvet előkészítő Zöld Könyv⁵ egy „közös piaci ágazati szabályozás alapjait vázolta fel, amely a határok nélküli szabad televíziózásnak lényegében a gazdasági feltételeit teremtette meg”.⁶ Az irányelvet az Európai Közösség audiovizuális politikája azon célkitűzésének elérése érdekében alkották meg, hogy a televízióadások tagállamok közötti szabad áramlását megteremtse, amihez elengedhetetlennek bizonyult a televízióadásokkal kapcsolatos tagállami szabályozások minimumszabályokkal való egységesítése. Az irányelvvvel együtt kiadott bizottsági sajtóközlemény szerint az irányelv hatálybalépése „piros betűs ünnep mindazok számára, akik az audiovizuális Európában érintettek: így a nézők, a kreatív alkotók, a műsorkészítők és a műsorsugárzók számára, egyaránt élvezhetik a nagy európai piac előnyeit”.⁷

Az irányelvet két éves munkát követően, Marcelino Oreja audiovizuális politikáért felelős biztos 1995. májusi kezdeményezésére módosították. „E lépés fő célja az volt, hogy az időközben kialakult joggyakorlat fényében növelje a jogbiztonságot a közös audiovizuális piacon.”⁸ A joggyakorlat áttekintése azért is vált igen fontossá, mert az elfogadást követően bekövetkezett technológiai fejlődés ekkorra már piaci változásokat is eredményezett. Az elfogadott módo-

⁵ Zöld Könyv (3. lj.).

⁶ KOLTAY i. m. (2. lj.) 173.

⁷ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-91-898_en.htm?locale=en

⁸ KOLTAY i. m. (2. lj.) 172.

sítás⁹ az irányelv 1989-es szövegéhez képest egyértelművé tette a joghatósági szabályokat és az ún. *one-stop shop* jellegű rendszert, vagyis a *származási ország elvét*, amelynek lényege az, hogy a médiaszolgáltatóknak csak a saját letelepedési helyük szerinti szabályoknak kell megfelelniük a műsorszolgáltatásuk nyújtása során még akkor is, ha az az adott tagállam határain túlmutató.

Az irányelv módosításának e tanulmány szempontjából talán legfontosabb eleme a „társadalom számára kiemelten jelentős eseményekre” vonatkozó harmonizált szabályok bevezetése volt.¹⁰ Ezek megalkotására azzal a céllal került sor, hogy e speciális tartalmak ne csak *pay-TV*-csatornákon, hanem szabadon hozzáférhető televízióadásokban is elérhetőek legyenek a nézők számára. Fontos megjegyezni, hogy e rendelkezések csak arra adnak módot, hogy az adott tagállam a saját területén biztosítsa az ilyen események élőben vagy későbbi közvetítés útján, szabadon hozzáférhető televízióadásban való követését, azonban más tagállamokban nem befolyásolhatják a hozzáférést. Nincsen mód tehát arra, hogy valamely tagállam egy másik tagállam területén akár nagyobb számú kisebbségként élő honfitársai számára ilyen módon tegye lehetővé bizonyos műsorok (például sportesemények) követését.¹¹

Szerzői jogi szempontból e szabályozás a közvetítések eredeti jogosultjai vagyoni jogainak korlátozásával járhat, mivel a jogosult az adott közvetítéssel kapcsolatban elveszti azt a lehetőséget, hogy például egy *pay-TV*-nek adott kizárólagos engedélyadás révén bevételeit optimalizálja. A szerzői jogok érintettsége kézenfekvő például az olyan egyértelműen szerzői jogi tartalom alatt álló tartalmak kapcsán, mint az Olaszországban a jegyzéken szereplő San Remó-i Fesztivál, de még sportközvetítések tekintetében is szóba jöhet a nyitó képsorok, az adott liga hivatalos dala, a közelmúltbeli mérkőzések legjelentősebb pillanatait bemutató előre rögzített filmek vagy különböző grafikák vonatkozásában.¹²

A társadalom számára kiemelten jelentős eseményekkel kapcsolatos rendelkezések célja ennek megfelelően az, hogy speciális lehetőséget biztosítsanak a tagállamok számára a hozzáférés saját területükön történő elősegítésére. E megközelítés tehát önmagában nem alkalmas az egységes összeurópai hozzáférés megteremtéséhez, hiszen az elért tagállami határok mentén jellemző fragmentáltságot még olyan speciális esetekben sem szünteti meg, mint a társadalom szá-

⁹ Az Európai Parlament és a tanács 97/36/EK irányelve (1997. június 30.) a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK tanácsi irányelv módosításáról.

¹⁰ A TVWFD 3a. cikkének célja, hogy hatékony eszközt biztosítson a tagállamok számára annak megelőzéséhez, hogy a műsorszolgáltatók az adott tagállam szerint a társadalom számára nagy jelentőségű eseményeket kizárólagos módon közvetíthessenek, ha ezzel a társadalom jelentős része elveszítené a lehetőséget ezen események követésére. Az irányelv szerint az egyes tagállamok az ilyen eseményekről a Bizottsággal egyeztetett saját jegyzéket hozhatnak létre, amelyet a többi tagállamnak is tiszteletben kell tartania, vagyis az e jegyzéken szereplő események iránti hozzáférés elősegítését más tagállam nem kifogásolhatja. Az irányelv 18. preambulumbekzdése szerint ilyen események lehetnek például az olimpiai játékok, a futball-világbajnokság stb.

¹¹ E tekintetben hozhat változást az ún. *Minority Safepack* kezdeményezés: https://www.fuen.org/fileadmin/user_upload/main-activities/MSPI/MSPI-Safepack-HU-mit-aufkleber_260215.pdf

¹² E tekintetben l. a C-403/08. sz. *Football Association Premier League Ltd. és társai kontra QC Leisure és társai* és a C-429/08. sz. *Karen Murphy kontra Media Protection Services Ltd.* egyesített ügyekben (a továbbiakban: *Premier League* ügyben) 2011. október 4-én hozott ítélet 152. pontját: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/PDF/?uri=uriserv%3AOJ.C_2011.347.01.0002.01.HUN

mára kiemelten jelentős események. (Meg kell jegyezni, hogy az eredeti megközelítés még egy egységes, valamennyi tagállam tekintetében irányadó közösségi szintű jegyzék felállítását célozta, de a tagállamok ellenállása miatt ez nem valósult meg.)¹³

2.2. Az AVMS irányelv elfogadása

A TVWF irányelv újabb felülvizsgálatára a 2000-es években került sor. Ennek fő mozgatórugója az irányelv tárgyi hatályának tágítása iránti igény volt, amelyet a klasszikus televíziós műsor-szolgáltatások mellett egyre nagyobb jelentőséggel bíró információs társadalmi szolgáltatások terjedése keltett. Az Európai Bizottság az e folyamat feltérképezésére is irányuló konzultációt követően, 2005. december 13-án fogadta el a TVWF irányelv módosítására irányuló javaslatát,¹⁴ amelynek „fő következtetése az volt, hogy egységes audiovizuális szektorban kell gondolkodni”.¹⁵

Az uniós médiaszabályozás tárgyi hatálya a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelv (az audiovizuális médiaszolgáltatásokról szóló vagy röviden AVMS irányelv) révén immár kiterjed az ún. lekérhető audiovizuális szolgáltatásokra is. A klasszikus televíziós műsorszolgáltatás az AVMS irányelv szerint lineáris audiovizuális médiaszolgáltatásnak minősül, míg az audiovizuális médiaszolgáltatások egy sajátos és az irányelv által eltérően kezelt fajtája az ún. lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatás.¹⁶

Ahogy a TVWF irányelv célja a televízióadások közösségi elérésének és terjesztésének előmozdítása volt, ugyanígy az AVMS irányelv is megkívánja a médiaszolgáltatások szabad áramlásának biztosítását a tagállamoktól (vétél és továbbítás szabadsága), és 13. cikkében előírja a tagállamok számára az arról való gondoskodás kötelezettségét, hogy a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatást nyújtó szolgáltatók mozdítsák elő az európai alkotások gyártását és az azokhoz való hozzáférést. Tehát az eddig csak a lineáris jellegű szerzői jogi felhasználásokkal (mint például sugárzás, vezetékes továbbközvetítés) interferáló uniós médiaszabályozás az irányelvben foglaltakkal immár a 2001-ben elfogadott InfoSoc irányelv¹⁷ révén harmonizált nyilvános-

¹³ Oliver CASTENDYK – Egbert DOMMERING – Alexander SCHEUER: *European Media Law*. Hága, Kluwer Law International, 2008. 421.

¹⁴ Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Council directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions laid down by law, regulation or administrative action in Member States concerning the pursuit of television broadcasting activities, Brussels, 13.12.2005 COM(2005) 646 final 2005/0260 (COD).

¹⁵ KOLTAY i. m. (2. lj.) 177.

¹⁶ Ilyennek az irányelv 1. cikkének g) pontja szerint az olyan, médiaszolgáltató által nyújtott audiovizuális médiaszolgáltatás minősül, amelyben a médiaszolgáltató által összeállított műsorkínálat alapján a felhasználó egyéni kéreésre, az általa kiválasztott időpontban tekintheti meg a műorszámokat. A (24) preambulumbekzdés szerint a lekérhető audiovizuális médiaszolgáltatások jellegzetessége, hogy a televíziós szolgáltatásokhoz hasonlóak, vagyis ugyanazon közönségért versengenek, mint a televíziós műsorszolgáltatások.

¹⁷ Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelv.

sághoz közvetítési jog *on-demand* jellegű felhasználásainak¹⁸ területére is belépett. Meg kell jelezni ugyanakkor, hogy az irányelv számos tekintetben, így a hozzáférés tagállamok általi korlátozhatósága kapcsán is, különbséget tesz az audiovizuális médiaszolgáltatások között attól függően, hogy televíziós műsorszolgáltatásról vagy lekérhető médiaszolgáltatásról van-e szó.

2.3. Az AVMS irányelv módosítása

A 2015-ös Európai digitális egységes piaci stratégiában¹⁹ az Európai Bizottság azt az álláspontot fejtette ki, hogy az AVMS irányelvet [csakúgy, mint a jelen tanulmány egyik fókuszában álló, a műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbközvetítésre alkalmazandó egyes szerzői és szomszédos jogi szabályok összehangolásáról szóló 93/83/EGK irányelvet (Műhold irányelv)] korszerűsíteni szükséges.²⁰ A Bizottság e közlemény fényében készítette el és hozta nyilvánosságra 2016. május 25-én a tagállamok audiovizuális médiaszolgáltatások nyújtására vonatkozó egyes törvényi, rendeleti vagy közigazgatási rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 2010/13/EU irányelvnek a változó piaci körülményekre tekintettel való módosításáról szóló irányelvjavaslatát, amelynek elfogadására végül 2018. november 14-én került sor.

Az irányelv megőrzi és kiterjeszti a származási ország elvét a videómegosztó platformokra is, továbbá a lineáris és a lekérhető szolgáltatások vonatkozásában is egységesen határozza meg a vétel szabadsága és a továbbközvetítés alóli kivételeket. Az irányelv kifejezetten akként rendelkezik, hogy a fogadó tagállam nem hozhat olyan intézkedéseket, amelyek a területén akadályoznák a valamely másik tagállamból származó televíziós műsorszolgáltatások továbbközvetítését. Erre csak nagyon kivételes, az irányelv egyes (így a kiskorúak érdekeit védő rendelkezések) szabályainak nyilvánvaló, komoly és súlyos megsértése esetén van mód, de csak szigorú eljárásrend és feltételrendszer szerint. Az irányelvben foglaltaknál részletesebb és szigorúbb szabályok tagállami bevezetését lehetővé tevő – a határon átnyúló szolgáltatások nyújtását a tagállami határok mentén létrejövő esetleges jogi fragmentálással nehezítő – rendelkezések érvényesülését némileg lerontják azok a joghatósági szabályok, amelyek lényegében csak a szolgáltatók letelepedési helyének hatóságához rendelik az e szabályok megsértése elleni fellépésre vonatkozó illetékességet.

Összefoglalva tehát, az uniós audiovizuális politika előzőekben bemutatott fejlődéséről témánk szempontjából a következők állapíthatók meg:

- az uniós audiovizuális politika kiemelt célja az audiovizuális tartalmak hozzáférhetőségének előmozdítása, ennek érdekében vezeti be a származási ország elvét és írja elő a vétel és a továbbítás szabadságának biztosítását a tagállamok számára,

¹⁸ Az irányelv 3. cikke szerint a tagállamok a szerzők számára kizárólagos jogot biztosítanak műveik vezetékes vagy vezeték nélküli közvetítésének engedélyezésére, illetve megtiltására, beleértve az oly módon történő hozzáférhetővé tételt is, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.

¹⁹ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság-nak és a Régiók Bizottságának. Európai digitális egységes piaci stratégia (COM/2015/0192 final).

²⁰ Európai digitális egységes piaci stratégia. A Bizottság közleménye, 2015. május 6., COM(2015) 192 final, http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market/docs/dsm-communication_en.pdf

- ugyanakkor nincsenek az egész Unió területén történő hozzáférést előíró szabályai (még a társadalom számára kiemelt jelentőségű események is csak az adott tagállamok szempontjából minősülnek ilyennek),
- a technológiát, piaci változásokat kívánja követni, ezért alapvetően reaktív, és nem proaktív, valamint
- szerzői jogi szempontokat nem tartalmaz, de ezekre kihatással van, főként a hozzáférés előmozdítása kapcsán.

Lássuk ezek után az e szabályokkal párhuzamosan fejlődő uniós szerzői jogi szabályozást, amelynek a tartalmakhoz való hozzáférés szempontjából legalább ekkora jelentősége van.

3. Az uniós szerzői jog releváns szabályai

3.1. A Műhold irányelv (I.) elfogadása és tartalma

Az uniós médiaszabályozásnak a televíziózás (és persze minden más médiaszolgáltatás) határok nélkülivé tételére irányuló, fentebb bemutatott szándéka az uniós szerzői jogi szabályozás fejlesztésekor is támogatást kapott, ugyanis az 1993-ban elfogadott Műhold- (vagy SatCab-) irányelv²¹ alapvető rendeltetése az volt, hogy eltörölje azokat a nemzeti szerzői jogi akadályokat, amelyek nehezítették a határon átnyúló műsorsugárzást és a televízióprogramok vezetékes továbbközvetítését az Unióban.²² A Műhold irányelv gyökerei szintén az egységes európai műsorsugárzási térség (Single European Broadcasting Area) vízióját felvázoló, a TVWF irányelv előzményét jelentő 1984-es Zöld Könyvig²³ és az ezt követő Fehér Könyvig²⁴ nyúlnak vissza, amelyek e cél elérését a tagállami médiaszabályokból és szerzői jogi szabályokból fakadó akadályok együttes, egy uniós jogi aktus révén történő felszámolásával látták elérhetőnek. (Mivel azonban elfogadását a szerzői jogi szempontok vitája vésszenen késleltette, végül ezek rendezése nélkül született meg a TVWF irányelv.)

²¹ A Tanács 93/83/EGK irányelve (1993. szeptember 27.) a műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbközvetítésre alkalmazandó egyes szerzői és szomszédos jogi szabályok összehangolásáról.

²² Az irányelv felülvizsgálata kapcsán 2002-ben született bizottsági jelentés egyenesen így fogalmaz: „A közösségi audiovizuális térség nem tudott konkrét formát ölteni a szerzői és a szomszédos jogok hatékony védelme nélkül. Valójában ez a védelem kedvez az új alkotások létrehozásának az Európai Unióban, lehetővé téve a jogtulajdonosok és a felhasználók számára, hogy teljes mértékben kihasználják a műsorszolgáltatás európai dimenzióját. Ráadásul ez a védelem, amely néha kizárólagos jog formáját ölti, segít elkerülni azt a helyzetet, amelyben a jogtulajdonosok vitathatatlanul ellenzik a nemzeti határokon túli programok közvetítését és továbbközvetítését, ezáltal segít elkerülni a belső piac széttöredezettségét.” L. még Bernt HUGENHOLTZ: *SatCab Revisited: The Past, Present and Future of the Satellite and Cable Directive*. *IRIS Plus*, 2009/8. 7.

²³ Communication from the Commission to the Council Television without Frontiers (1984): Green Paper on the Establishment of the Common Market for Broadcasting, Especially by Satellite and Cable COM(84) 300 final, Brussels (a továbbiakban: 1984-es Zöld Könyv).

²⁴ Fehér Könyv (4. l.).

A Műhold irányelv két fő jogi mechanizmust vezetett be: egyrészt – az elfogadásakor még fejlődésben lévő európai műholdas piac töredezettségének felszámolása érdekében – az egységes uniós műholdas sugárzási nyilvánosságához közvetítési jogot, amelyhez a *származási ország elvét* kapcsolta, másrészt a vezetékes továbbközvetítés tekintetében uniós szinten előírta az ún. kötelező közös jogkezelés rendszerét, hogy felszámolja a kábeltelevíziókat sújtó azon nehézségeket, amelyek a más tagállamokból érkező adások jogszerű továbbvitelének jogosításából fakadtak. A továbbiakban e kettős szabályrendszer jellemzőinek bemutatására és érvényesülésének vizsgálatára kerül sor.

3.1.1. *A műholdas sugárzás vagyoni joga és a származási ország elve*

Az irányelv elfogadását megelőzően nem volt egységes a műholdas nyilvánosságához közvetítési vagyoni jog uniós értelmezése, ami főként az e jog által a szerzői jogi jogosultak engedélyezési körébe vont felhasználás határon átvélő megvalósulásának értékelésekor okozott nehézséget. Ezért az irányelv az uniós jogharmonizáció érdekében e felhasználás engedélyezését kizárólagos jogként biztosította a szerzők számára, és annak gyakorlásával kapcsolatban is fontos rendelkezéseket vezetett be. Ennek keretében reagált többek között arra a problémára, amely a műholdas sugárzások természetéből fakadó, határon átvélő jellegének tagállamonként eltérő értékeléséből fakadt.²⁵ Az irányelv végül is a következő megközelítést tette magáévá: az uniós jog alapján úgy kell tekinteni, hogy a műholdas nyilvánosságához közvetítésre csak abban a tagállamban kerül sor, ahol a műsorsugárzó szervezet ellenőrzése és felelőssége mellett a műsorhordozó jeleket a műhold felé, majd onnan a föld felé vezető megszakítatlan közvetítési láncba juttatják. Az irányelvi szabályok értelmében tehát a műholdas sugárzás származási országa az egyetlen olyan uniós tagállam, ahol a műsorsugárzó köteles a műsorsugárzáshoz szükséges jogosulti engedélyt beszerezni, és ennek révén elvben akár az egész Unióra kiterjedő műholdas sugárzás jogosíthatóvá válik. Az irányelv alapján a szerzői jogi jogosultaknak tehát megnyílt a lehetősége arra, hogy a műholdak teljes vételkörzetében engedélyt adjanak a felhasználásra, vagyis az elérés töredezettségének szerzői jogi akadályai elméletben megszűntek.

Ebből azonban korántsem következett az, hogy a felhasználókkal szerződő szerzői jogosultak, a területiális jellegű kizárólagos engedélyezés lehetőségéről lemondva, kötelesek is az irányelv értelmében lehetővé tenni, hogy a felhasználni engedélyezett tartalmaik határoktól füg-

²⁵ Ugyanis egyes tagállamok e tekintetben azt a megközelítést követték, hogy a műholdas sugárzást végző felhasználónak e felhasználás végzéséhez mindazon tagállamokban szükséges engedélyt kérnie, amelyekben a műsorat elérhetővé kívánja tenni. Ez utóbbi megközelítést „Bogsch-teóriának” is nevezzük, mivel megalkotása a Szellemi Tulajdon Világszervezete magyar származású főigazgatójához, Bogsch Árpádhoz kötődik. E megközelítést alkalmazta az irányelv elfogadása kapcsán zajló viták során például az Egyesült Királyság. Ezzel szemben állt az az értelmezés, amely szerint a műholdas jelek fellövésének tagállamában, vagyis a műholdas közvetítés megkezdésének helyszínén indokolt csak elvárni az engedély megszerzését a felhasználótól. Ez utóbbi megközelítés kétségtelenül egyszerűbb feladatot ró a felhasználóra, és kiszámíthatóbb eredményre vezet, mint ha eltérő jogszabályi környezetekben, külön-külön kellene tárgyalni az egyes – a különböző tagállamokban nem is feltétlenül azonos – jogosultakkal a szükséges engedélyek megszerzéséhez.

getlenül hozzáférhetővé váljanak a tagállamokban. Az irányelv ilyen szempontból csak egy, az engedélyezést (és persze az engedélyszerzést) elősegítő eszközt hozott létre és adott az ezzel élni kívánók kezébe, kötelezettséget ugyanakkor (a médiaszabályozástól némileg eltérően) nem állapított meg.

3.1.2. *A vezetékes továbbközvetítéssel kapcsolatos kötelező közös jogkezelés bevezetése*

A Műhold irányelvnek a televízióadásokhoz való Közösségen belüli hozzáférés elősegítésére irányuló másik fő rendelkezése a vezetékes továbbközvetítés (egyszerűbben: a kábeltelevíziózás) tekintetében született meg. A beavatkozás igénye itt a más országokból eredeztetett televízióadások kábeles továbbközvetítése kapcsán merült fel, ugyanis ezt megelőzően nehéz helyzetben volt az az uniós kábelszolgáltató, amelyik valamely másik tagállamban fogható adást szeretett volna kábelsatorna-kínálatában eljuttatni a saját nézőihez. Ehhez elvben valamennyi, a külföldi adásban foglalt program kapcsán szerzői (és szomszédos) joggal rendelkező jogosulttal külön-külön meg kellett volna állapodnia a műsorba foglalt tartalmának közvetítéséről. A helyzetet azzal oldották fel, hogy az irányelv kötelezően közös jogkezelés körébe utalta a más tagállamból érkező műsorok továbbközvetítésének engedélyezésével kapcsolatos jogok gyakorlását. Ez azt jelenti, hogy a tartalmak jogosultjai e jogaikat kizárólag közös jogkezelő szervezetek útján gyakorolhatják, önálló engedélyezési jogaikat a más tagállamokban végzett vezetékes továbbközvetítési felhasználások tekintetében elveszítik.²⁶ A kábelszolgáltatóknak e rendelkezések elfogadását követően tehát, a *one-stop shop* keretében, elegendővé vált csupán egy közös jogkezelő szervezettől engedélyt kérniük a teljes műsorfolyam továbbközvetítéséhez. E rendszernek az adások határon átnyúló elérése szempontjából fennálló nyilvánvaló előnyét nem szükséges külön részletezni.

Néhány technikai jellegű szempontot ugyanakkor indokolt kiemelni. A továbbközvetítést megelőző *eredeti* közvetítésnek (amely a másik tagállamban történik) minden esetben a nyilvánosságot elérőnek kell lennie (e szempontnak a későbbiekben lesz jelentősége), és ez történhet akár például műholdon vagy vezetéken keresztül is. A továbbközvetítés megvalósítása tekintetében viszont az irányelv már nem platformsemleges, ugyanis vezetékes továbbközvetítésnek csak az eredeti közvetítés kábeles vagy mikrohullámos rendszeren keresztüli, nyilvánosság általi vételre szánt továbbközvetítését tekinti.

Az 1990-es évek első felében született irányelvnek nyilvánvalóan nem volt és nem is lehetett célja az interneten keresztül megvalósuló továbbközvetítések lefedése, de a „kábelén keresztül” fogalmába adott esetben az internetes kábelén, vagyis az interneten keresztül megvalósuló továbbközvetítések is beleeshetnek. Ezt több tagállami jog, köztük a magyar is így értelmezi, amikor lényegében technológiásemleges módon rendelkezik a továbbközvetítésről. Az irányelv szerinti vezetékes továbbközvetítésnek továbbá az eredeti sugárással *egyidejűnek*, ahhoz képest *változatlannak* és *teljes terjedelműnek* kell lennie. E körbe tehát nem tartoznak bele például az

²⁶ Az irányelv e kötelező közös jogkezelési rezsim alól kizárja a műsorsugárzó szervezet által a saját műsora tekintetében gyakorolt jogokat, legyenek azok akár ténylegesen a sajátjai, akár pedig olyanok, amelyeket más szerzői vagy szomszédos jogi jogosultak ruháztak rá át.

időben eltott *catch-up* jellegű szolgáltatások vagy az olyan csomagok nyilvánosságához közvetítése, amelyek esetében a továbbközvetítő például kicseréli az eredeti műsorfolyamban található reklámtartalmakat. Az analóg adások digitális formátumban való továbbközvetítése ellenben beletartozhat e fogalommeghatározásba.²⁷

3.2. A Műhold irányelvről szóló jelentés

Az irányelv elfogadását követő jogharmonizáció eredményeinek vizsgálatát és az irányelvben foglalt célok teljesülését az Európai Bizottság egy 2002-es jelentésében értékelte,²⁸ általánosságban megállapítva, hogy az irányelv által bevezetett mechanizmusok (vagyis a származási ország elve, valamint a kábeles továbbközvetítés területén a kötelező közös jogkezelés) hozzájárulnak a televíziós műsorok határokon átnyúló elérhetőségéhez. Mindazonáltal rámutatott néhány olyan körülményre, amely e megállapítást legalábbis árnyalja.

A jelentés szerint az irányelv 2. és 3. cikkeit²⁹ az egyes tagállamok megfelelően ültették át, azonban az érdekelt felek a gyakorlatban nem élnek sem az irányelv révén bevezetett származási ország elvéből, sem pedig a kiterjesztett hatályú közös jogkezelés e vagyoni jog esetében történő bevezethetőségéből fakadó lehetőséggel. Ez utóbbi azt jelenti, hogy továbbra is csak azon tagállamok esetében létezik ilyen kiterjesztett hatályú közös jogkezelési rezsim, amelyek joga ilyen már az irányelv bevezetése előtt is biztosított.

A jelentés az egységes európai audiovizuális térség létrejötté legfőbb akadályának azt tekinti, hogy az irányelv elfogadását követő években számos olyan televíziós csatorna terjedt el, amelyek műsoraikat kódoltan és előfizetéshez köthetően tették csak hozzáférhetővé az adott tagállam nézői számára. Ha a sugárzótól eltérő tagállamban élő néző kívánna a műsorhoz hozzáférni, akkor az érintett műsorsugárzó szervezet elutasítja őt azon az alapon, hogy nem rendelkezik az adott tagállam tekintetében műsorsugárzási joggal. Vagyis a műsorsugárzók valójában mégsem tudnak élni az irányelv által bevezetett származási ország elve révén számukra adatott lehetőséggel, hogy egy tagállamban beszerzett engedély révén a műhold teljes szórási területén lehetővé tegyék a hozzáférést, mert a műsoraikba foglalt tartalmak jogtulajdonosai a műsorsugárzókkal kötött szerződésekben előírják a műsorok műholdas jeleinek kódolását. A nézők az ilyen műsorokat csak akkor láthatják, ha a megfelelő kódoldóval rendelkeznek, ez utóbbiak értékesítésének helyét ugyanakkor a szerződések csak területileg szűkítetten, jellemzően az érintett tagállamon belül teszik lehetővé. E megközelítés lényege annak lehetővé tétele a jogtulajdonosok számára, hogy az egyes tagállamokban működő műsorsugárzó szervezetek külön-külön (az adott terület tekintetében akár kizárólagosan) értékesíthessék tartalmaikat, így maximalizálva az elérhető bevételüket.

E jelenségre tekintettel a Bizottság hangsúlyozta a jelentésében, hogy ösztönözni kell az irányelv származási ország elvének teljes körű alkalmazását annak érdekében, hogy nemcsak a

²⁷ CASTENDYK–DOMMERING–SCHEUER i. m. (13. lj.) 1024.

²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52002DC0430>

²⁹ E rendelkezések állapítják meg a műholdas műsorsugárzási vagyoni jogot, valamint azt, hogy e jog gyakorlása kiterjesztett hatályú közös jogkezelés keretében is történhet, továbbá a származási ország elvét.

határokon belül, hanem azokon kívül is hozzáférhetőek legyenek a műsorok, és a belső piac valódi, belső határok nélküli piac lehessen. A Bizottság azt is megemlítette, hogy tovább dolgozik az érdekek kiegyensúlyozása és a televíziós szolgáltatások szabad mozgása elvének érvényesülése érdekében.

A jelentés a továbbközvetítéssel kapcsolatos rendelkezések tekintetében rámutatott, hogy a jogosultak több esetben is nehezményezték, hogy a kötelező közös jogkezelési rendszer a jogaik sérelmével jár, bár ez csak egyes jogosultak esetében merült fel. Összességében azonban a konzultáció szerint a kötelező közös jogkezelés révén beköszöntő jogbiztonság a vezetékes továbbközvetítés határon átnyúló aspektusa tekintetében kulcsfontosságú. A jelentés mai szemmel legérdekesebb része mégis az, amelyben a Bizottság a már 2002-ben felmerülő, de az irányelv megalkotásakor még nem annyira jellemző médiapiaci és médiatechnológiai változásokat és ezek lehetséges jövőjét elemzi.

Az ekkor még csak csírájukban megjelenő, ezért az irányelv által még nem kezelt jelenségek szabályozatlansága az egységes uniós hozzáférés elérésének szempontjából ma már egyértelműen akadályként jellemezhető. Már akkor is ilyen volt az internet mint a közvetítések új közege, valamint a később az *Airfield*-ügyben³⁰ is vizsgált műholdas programcsomag-szolgáltatás. A jelentés elkészítésekor a Bizottság még akként foglalt állást, hogy a vezetékes továbbközvetítés tekintetében bevezetett technológiaspecifikus (kábeles vagy mikrohullámos rendszeren keresztüli átvitelre korlátozódó), kötelező közös jogkezelést nem indokolt technológiasemlegessé tenni és más típusú átviteli módokra (így például az internetes közvetítésekre) is kiterjeszteni. Ez ugyanis az időközben elfogadott, az internetes felhasználásokat szabályozó uniós szerzői jogi irányelvvel bevezetett, egységes kizárólagos nyilvánosságához közvetítési joggal összeütközéseket okozhatna az érintett szolgáltatások szempontjából még kialakulóban lévő piacon.

Mint látni fogjuk e tanulmányban, napjaink uniós jogalkotási munkája már – részben az e jelentésben is előre jelzett folyamatok nyomán – a Műhold-irányelv által még nem kezelt technológiák szabályozás alá vonásáról szól, miközben az Európai Bíróság esetről esetre próbál rendet tenni az InfoSoc irányelv biztosította általános nyilvánosságához közvetítési jognak a többek között a televíziós szolgáltatások kontextusában való értelmezésével kapcsolatban.

4. Rendszerbe kódolt bonyodalmak a határok nélküli televíziózás kapcsán

Míg a Műhold-irányelvvel kapcsolatos jelentés elkészítésekor a Bizottság – igaz, csak óvatosan – azt állapította meg, hogy az irányelv által bevezetett mechanizmusok általánosságban hozzájárulnak a televíziós műsorok határokon átnyúló közvetítéséhez, addig 2009-ben Bernt Hugenholtz már azt jelentette ki, hogy több mint 15 évvel az irányelv elfogadását követően világossá

³⁰ C-431/09. sz. *Airfield NV és Canal Digitaal BV kontra Belgische Vereniging van Auteurs, Componisten en Uitgevers CVBA (Sabam)* és C-432/09. sz. *Airfield NV kontra Agicoa Belgium BVBA* egyesített ügyekben 2011. október 13-án hozott ítélet.

vált, hogy az irányelv céljai csak részben teljesültek. Az Unió műholdas közvetítési szolgáltatásainak piaca ugyanolyan töredezett maradt, mint amilyen a korai 1990-es években volt, amikor az irányelv fogant.³¹

Mint az az előzőekben már körvonalazódott, alapvetően két fő tényező hátráltatja leginkább az uniós televíziós szolgáltatási piac egységesülését és a hozzáférés egész Európai Unióra történő kiterjedését:

- az adások részét képező egyes tartalmakkal kapcsolatos szerződéses gyakorlat, amely szerint a jogtulajdonosok (főként a médiaszervezetektől független filmelőállítók, továbbá a sportközvetítések tulajdonosai) a sugárzásra területi korlátozások mentén adnak – jellemzően kizárólagosságot biztosító – engedélyeket, valamint
- a műsorközvetítés harmonizációs célú jogalkotással nehezen lekövethető technológiai fejlődése, amely révén a piac a Műhold-irányelv technológiaspecifikus megközelítését már meghaladta.

4.1. A televízióadásokba foglalt egyes tartalmakkal kapcsolatos szerződéses gyakorlatról

Egy – a szerzői jogi reformcsomag részeként a Műhold-irányelv érvényesüléséről 2016 szeptemberében nyilvánosságra hozott – tanulmány³² 11 ország televíziós piacát és jogi környezetét vizsgálta részletesebben.³³ Ezekben az országokban az Unióban elérhető 5231 televíziós csatorna többsége, azaz 3833 csatorna, az e tagállamokban letelepedett médiaszolgáltatóktól származik. A tanulmány érdekes megállapításokat tett az egyes csatornák e tagállamokon belüli elérhetőségével kapcsolatban: mindössze öt (!) csatorna volt elérhető e 11 tagállam mindegyikében, 625 pedig két tagállam területén. A csatornák 75%-a (2839 csatorna) csak egy tagállamban volt elérhető.³⁴

Távrolról sem állapítható meg tehát, hogy a televízióadások jellemzően több tagállam területén is elérhetők lennének, még kevésbé igaz ez a teljes Unióra. A bevezetett származási ország elve ellenére a gyakorlatban kevés páneurópai szolgáltatás létezik – a műholdas szolgáltatások többsége meghatározott földrajzi piacokra irányul. (E körülménynek nyilván vannak a szerzői és a médiajogi szabályozáson túlmutató olyan gyakorlati korlátai is, mint például a nyelvi különbségek, de ezek részletes vizsgálatára e tanulmány nem tér ki, hiszen az összeurópai televíziózás médiajogi és szerzői jogi jellegű akadályaira fókuszál.)

Ennek egyik legfőbb oka a már korábban a Műhold-irányelvhez készített 2002-es jelentés kapcsán kiemelt azon körülmény, hogy a tartalmak jogtulajdonosai szempontjából általában a területi – és nem az összeurópai – engedélyezés ad lehetőséget a bevételek maximalizálására.

³¹ HUGENHOLTZ i. m. (22. lj.) 17.

³² Survey and data gathering to support the evaluation of the Satellite and Cable Directive 93/83/EEC and assessment of its possible extension (a továbbiakban: SatCab Study).

³³ E tagállamok a következők voltak: Németország, Dánia, Spanyolország, Franciaország, Magyarország, Írország, Olaszország, Hollandia, Lengyelország, Svédország és az Egyesült Királyság.

³⁴ SatCab Study i. m. (32. lj.) 8.

A rendszerint kizárólagosságot biztosító engedélyek alapján a műsorsugárzók kódolás vagy egyéb technológia révén kötelesek megakadályozni a műholdas szolgáltatásoknak az engedély területi hatályán kívüli hozzáférését. A tagállami határok médiaszolgáltatással történő átlépését az is nehezítheti, hogy bizonyos tagállamok jogszabályai vagy intézkedései korlátozzák azt, hogy területükön más tagállamokban letelepedett műsorszolgáltatók dekódolót értékesítsenek, így védve a „saját” kizárólagos engedéllyel rendelkező médiaszolgáltatóikat a piacra lépő külföldi médiaszolgáltatóktól.

Ezek után a fő kérdés az, hogy ha az engedélyezési rezsim révén elvben lehetőség van a páneurópai elérés biztosítására a szolgáltatások szabad nyújtását tagállami határok nélkül biztosító belső piacon, akkor mennyiben egyeztethető össze az uniós joggal egy olyan korlátozás, amely kifejezetten gátolja ennek érvényesülését.

4.2. A *Premier League* ügy

A dekódoló eszközök értékesítésének területi korlátozhatóságával az Európai Unió Bírósága a 403/08. és a 429/08. sz. egyesített ügyekben (a továbbiakban: *Premier League* ügy)³⁵ foglalkozott. A más tagállamokból eredeztetett adásokhoz való hozzáférést akadályozó tagállami előírások tekintetében a Bíróság egyrészt az Európai Unió tagállamokból származó kódolt műsorok vételéhez kapcsolódó technikai jellegű szabályozást közösségi szinten előíró, a feltételes hozzáféréseken alapuló vagy abból álló szolgáltatások jogi védelméről szóló 98/89/EGK irányelv (a továbbiakban: feltételes hozzáférési irányelv) alkalmazhatóságát vizsgálta. A feltételes hozzáférési irányelv 3. cikkében foglaltaknak megfelelően az egyes tagállamok ugyanis nem korlátozhatják sem a valamely másik tagállamból származó védett szolgáltatások vagy kapcsolt szolgáltatások nyújtását, sem a feltételes hozzáférést biztosító eszközök szabad mozgását. A Bíróság ezzel összefüggésben kimondta, hogy sem a jogszerű dekóderek használatával járó tevékenységek, sem az e tevékenységeket megtiltó nemzeti szabályozás nem tartozik a feltételes hozzáférési irányelv által szabályozott területhez. A feltételes hozzáférési irányelv 3. cikkének (2) bekezdésével tehát nem ellentétes egy esetleges olyan nemzeti szabályozás, amely megakadályozza a külföldi dekódoló eszközök használatát.

A Bíróság a hozzáférés ellen ható tagállami szabályozások kapcsán az Európai Unió működéséről szóló szerződésnek a szolgáltatások szabad áramlásával kapcsolatos rendelkezéseivel való összeegyeztethetőségét is vizsgálta. E körben rámutatott: „az EUMSZ 56. cikket úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes valamely tagállam olyan szabályozása, amely ebben az államban jogellenessé teszi a valamely más tagállamból származó – és az első tagállam szabályozása alapján védelem alatt álló műveket tartalmazó – kódolt műholdas műsorsugárzási szolgáltatáshoz való hozzáférést lehetővé tévő külföldi dekódoló eszközök behozatalát, értékesítését és használatát.”³⁶

³⁵ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/hu/TXT/PDF/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2011.347.01.0002.01.HUN

³⁶ *Premier League* (12. lj.) 125. pont.

A hozzáférés korlátozását biztosító *szerződéses* rendelkezések esetében is alapos oka van a versenyjogi szempontok vizsgálatának. Kérdéses lehet ugyanis, hogy a jogtulajdonos és a műsorsugárzó szervezet között létrejött kizárólagos felhasználási szerződés rendelkezései az EUMSZ 101. cikke által tiltott versenykorlátozásnak minősülnek-e amiatt, hogy azok az utóbbi szervezetet arra kötelezik, hogy ne értékesítsen olyan dekódoló eszközöket, amelyek az érintett felhasználási szerződéssel lefedett területen kívül lehetővé teszik e jogosult védelem alatt álló műveihez való hozzáférést. A Bíróság e kérdésben akként foglalt állást, hogy ha a felhasználási szerződés a műsorsugárzási szolgáltatás határon átnyúló nyújtásának tiltására vagy korlátozására irányul, akkor úgy kell tekinteni, hogy annak a verseny korlátozása a tárgya, kivéve, ha a szerződés gazdasági és jogi hátteréhez tartozó egyéb körülmények alapján megállapítható, hogy ez a szerződés nem alkalmas a verseny torzítására.³⁷

A szóban forgó ügyben a felek nem hivatkoztak a rendelkezések gazdasági és jogi hátteréhez tartozó egyéb körülményre, ezért e körülmények között, mivel a kizárólagos felhasználási szerződések említett rendelkezéseinek versenyellenes a tárgya, megállapította, hogy: „A szellemi tulajdonjogok jogosultja és a műsorsugárzó szervezet közötti kizárólagos felhasználási szerződés rendelkezései az EUMSZ 101. cikk által tiltott versenykorlátozásnak minősülnek, mivel azok az utóbbi szervezetet arra kötelezik, hogy ne értékesítsen olyan dekódoló eszközöket, amelyek a felhasználási szerződéssel lefedett területen kívül való felhasználás céljából lehetővé teszik a védelem alatt álló művekhez való hozzáférést.”

A *Premier League* ügyben született megállapításokból azt a következtetést vonhatnánk le, hogy minden olyan szerződéses gyakorlat, amely a hozzáférés pusztán területi alapú korlátozását írja elő, tiltott versenykorlátozásnak minősülhet. Ennek ellenére a 2011-ben született ítéletet hét évvel követően az európai adásoknak továbbra is csak a töredéke érhető el valamennyi tagállamban, ami nem a szerződéses gyakorlatok ítéletet követő pánikszerű felülvizsgálatára utal.

4.3. A technológia, a szolgáltatások és a piac változása

A területi kizárólagosság biztosítására törekvő szerződéses gyakorlaton mint hátráltató tényezőn túlmenően a páneurópai hozzáférést szerzői jogi szempontból előmozdítani kívánó Műhold-irányelv eszközei azért sem tekinthetők kielégítőnek napjainkban, mert az általuk kezelendő szolgáltatások technológiai háttere jócskán megváltozott az elmúlt 15 évben. Az analóg televíziózás immár túlnyomórészt digitálissá vált, és a hagyományos műholdas, vezetékes vagy földfelszíni sugárzás mellett elterjedt a kódolt sugárzás és a direkt betápláláson (*direct injection*) alapuló közvetítés is. A médiaszolgáltatók kínálatába tartoznak már az online is közvetített televízió csatornák (*simulcasting*) vagy a csak interneten keresztül hozzáférhető adások (*web-casting*) is, és terjednek a nézők számára az adástól többé-kevésbé független hozzáférés lehetőségeit – integrált vagy nem integrált tárhely révén – kiszélesítő berendezések és alkalmazások, online videómegosztók, podcastok és más hasonló szolgáltatások is.

³⁷ Uo., 140. pont.

E technikai átállás a hozzáférés elősegítésére hivatott szerzői jogi rendelkezések szempontjából amiatt volt problémás, mert – mint ezt a korábbiakban kifejtettük – a Műhold-irányelv szerint mind a származási ország elve, mind a továbbközvetítéssel kapcsolatos kötelező közös jogkezelést előíró rendelkezés *technológiaspecifikus*. A származási ország elve csak a műholdon keresztül megvalósított nyilvánossághoz közvetítésre vonatkozik, a kötelező közös jogkezelést előíró 8. cikk pedig azon vezetékes továbbközvetítésekre, amelyek kábeles vagy mikrohullámú rendszeren keresztül valósulnak meg. Ennek következménye az, hogy a Műhold-irányelv speciális rezsimje alól mind inkább kikerülnek a televíziózással kapcsolatosan megvalósított felhasználások, és áttevődnek az InfoSoc irányelv általános nyilvánossághoz közvetítési jogának körébe. Ugyanakkor ezen irányelv nem írja elő azt az elvet, amely szerint úgy kell tekinteni, hogy a nyilvánossághoz közvetítésre csak a feltöltés vagy a betáplálás tagállamában kerül sor, vagy erre csak ebben az adott tagállamban kell engedélyt kérni. Ugyanígy kötelező közös jogkezelést sem ír elő azon továbbközvetítési jogok gyakorlása esetében, amelyek amiatt nem esnek a hatálya alá, mert nem a Műhold-irányelv szerinti közvetítő közegeken valósulnak meg. A határon átnyúló hozzáférés uniós célja ezek tekintetében tehát még kevésbé biztosított.

A direkt betáplálás és a kódolt sugárzás esete azonban más okból is problémás. E felhasználásokra jellemző, hogy az ezekben részt vevő médiaszolgáltatók nem közvetlenül érik el műsoraikkal a nagyközönséget, hanem a terjesztő/átvivő szervezet révén, vagyis a közvetítést e két résztvevő együttesen valósítja meg. Ugyanakkor a Műhold-irányelv szerinti vezetékes továbbközvetítésnek az 1. cikk (3) bekezdése szerinti fogalmi eleme, hogy a továbbközvetített másik tagállamból származó televíziós vagy rádiós műsornak a *nyilvánosság általi vételre* szántnak kell lennie. Ez azt jelenti, hogy ha olyan jelek továbbításáról van szó, amelyeket a médiaszolgáltató csak a terjesztő/átvivő szervezeteknek szán, de ezeket maga nem juttatja el a nyilvánossághoz, akkor az irányelv szerint nem beszélhetünk továbbközvetítésről. Sőt, mivel ezekben az esetekben a médiaszolgáltató által a terjesztő/átvivő szervezeteknek átadott jel csak e terjesztő/átvivő szervezetek közreműködésével éri el a közönséget, a gyakorlatban az a kérdés is felvetődött, hogy e felhasználások kapcsán hány nyilvánossághoz közvetítésről van szó, ez(ek)e)t ki végzi, és ennél fogva ki köteles az adott felhasználással kapcsolatos engedélykérésre.

E sajátos helyzettel az Európai Unió Bírósága több ítéletében is foglalkozott,³⁸ azonban nem jelöl ki egy olyan egyértelmű irányt, amely biztosítaná azt, hogy e speciális felhasználások esetében egységes jogértelmezés érvényesüljön az Európai Unióban. Ezért az érintett jogosultak és közös jogkezelő szervezeteik, továbbá az érintett felhasználók (médiaszolgáltatók és terjesztő/átvivő szervezetek) tagállamonként eltérő módon – tárgyalóasztalok mellett vagy bíróságok előtt – mindaddig keresték az üdvös, mindegyikük számára elfogadható jogértelmezési megoldást, amíg az uniós jogalkotó nem lépett a kérdésben – erről a későbbiekben még szót ejtek.

³⁸ C-192/04. sz. *Lagardère Active Broadcast kontra Société pour la perception de la rémunération équitable (SPRE) és Gesellschaft zur Verwertung von Leistungsschutzrechten mbH (GVL)* ügyben 2005. július 14-én hozott ítélet; C-325/14. sz. *Hof van beroep te Brussel (Belgium)* által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelemről 2015. november 19-én hozott ítélet; *Sabam és Airfield* egyesített ügyek (30. lj.).

5. Az Európai Bizottság „kesztyűfelvétele”

Az előbbi problémák bemutatása után lássuk, milyen megoldási kísérletekkel állt elő ezek kezelésére az Európai Bizottság, amely a 2015-ös évben mind az uniós versenyjog alapján neki biztosított hatáskört, mind az uniós jog alakítása kapcsán hatáskörébe tartozó kezdeményezői lehetőségét kihasználta a Múhold-irányelvtől némileg elszakadó folyamatok feletti kontroll visszaszerzése érdekében.

5.1. Versenyjogi eljárás a nagy hollywoodi stúdiók ellen

A versenyjogi eszköztár bevetésének egyik példáját a 2015. július 23-i bizottsági sajtóközleményben találjuk. Ennek tanúsága szerint a Bizottság a *Premier League* ügyben is vizsgált versenyjogi alapon, antitröszteljárás keretében fellépett a Sky UK és hat nagy amerikai filmstúdió (a Disney, az NBC Universal, a Paramount Pictures, a Sony, a Twentieth Century Fox és a Warner Brothers) ellenében. Álláspontja szerint e stúdiók és a Sky abban állapodtak meg egymással, hogy olyan szerződéses korlátozásokat vezetnek be, amelyek megakadályozzák a Sky UK-t abban, hogy az Egyesült Királyságon és Írországon kívüli előfizetők számára elérhetővé tegye a tartalmait műholdon keresztül vagy online módon nyújtott fizetős televíziós szolgáltatások (*pay-TV*) révén. A megállapodás része volt az is, hogy az NBC Universal, a Sony Pictures és a Warner a térségen kívüli *pay-TV*-szolgáltatókkal kötött szerződéseiben tett kikötésekkel gátolja meg, hogy ezek e térségben is szolgáltatást tudjanak nyújtani. A Bizottság álláspontja szerint e szerződéses gyakorlat abszolút területi kizárólagosságot eredményez, ezzel gátolja a versenyt, és a tagállami határok mentén töredezté teszi a piacot, ezért megfelelő indokok hiányában az EUMSZ 101. cikkének súlyos megsértését jelentheti.³⁹

2015. július 23-án a Bizottság kifogásközlést fogadott el többek között a Paramount Pictures International és a Viacom magatartása kapcsán is. Az előbbi üggyhöz hasonlóan e stúdiókkal szemben is azon az alapon lépett fel, hogy a Sky UK-vel olyan megállapodást kötöttek, amely szerint ez utóbbi *pay-TV*-szolgáltatásait csak meghatározott földrajzi területen (Egyesült Királyság és Írország) tehetné elérhetővé. A Bizottság egyúttal jelezte, hogy a filmstúdiók és más nagy európai műsorszolgáltatók (Franciaországban a Canal+, Olaszországban a Sky Italia, Németországban a Sky Deutschland és Spanyolországban a DTS) közötti felhasználási szerződések kapcsán is vannak fenntartásai, és ezekkel összefüggésben továbbra is vizsgálni fogja a fizetős televíziószolgáltatások határokon átnyúló hozzáférését ezekben a tagállamokban.

A Bizottság a Paramount ügyében 2016. április 22-én adott ki közleményt, amelynek tanúsága szerint bár a Paramount nem értett egyet a Bizottság által kifejtett aggályokkal, mégis kötelezettséget vállalt arra, hogy nem létesít, nem újít meg vagy nem hosszabbít meg olyan felhasználási szerződést, amely az előbb bemutatott kötelezettségeket támasztja.⁴⁰

³⁹ *Antitrust: Commission sends Statement of Objections on cross-border provision of pay-TV services available in the UK and Ireland*. European Commission. Sajtóközlemény. Brüsszel, 2015. július 23.

⁴⁰ A Bizottság közleménye az AT.40023 – Határokon átnyúló hozzáférés a fizetős televízióhoz ügyben az 1/2003/EK tanácsi rendelet 27. cikk (4) bekezdésének megfelelően (2016/C 141/07).

A hat nagy amerikai filmstúdió 2018 novemberében és decemberében vállalt kötelezettséget, amelyet a Bizottság szintén elfogadott. E kötelezettségvállalások öt évre szólnak. A stúdiók egyrészt vállalták, hogy a hatályos szerződéseik területi korlátozást előíró rendelkezéseit nem kényszerítik ki, másrészt a jövőben nem kötnek ilyen rendelkezéseket tartalmazó szerződéseket. A kötelezettségvállalás az online és a műholdas közvetítésekre, illetve ha a *pay-TV*-vel kötött szerződésben foglalt engedély az előfizetéses *on-demand* videósolgáltatásokra is vonatkozik, akkor az ilyen szolgáltatásokra is kiterjed, területi hatálya pedig a teljes EGT-t felöleli. A kötelezettségvállalások ugyanakkor nem befolyásolják a stúdiók vagy a fizetőtelevízióműsor-szolgáltatók azon jogait, hogy egyoldalúan döntsenek a *geo-blocking* technológia alkalmazásáról.⁴¹

Mint az előbbiekből látszik, a Műhold-irányelvben foglalt származási ország elve révén fennálló, egyszerre több tagállamban végezhető médiaszolgáltatásra kiterjedő engedélyezési lehetőség – a *Premier League* ügyben a Bíróság által már kifejtetteknek megfelelően – a Bizottság értelmezése szerint sem vonható el szerződéses alapon, ha ez a belső piacot a tagállami határok mentén versenytorzító módon fragmentálná. Ez a Műhold-irányelvvel kapcsolatos 2002-es jelentésben még csak kifogásolt szerződéses gyakorlat napjainkra tehát versenyjogi alapon kifejezetten üldözötté vált. Kérdéses, hogy ennek folyamányaként mikor fog majd a piaci attitűd a páneurópai hozzáférés előmozdításának irányába változni.

Az is kérdés maradt, hogy a származási ország elve körébe nem tartozó felhasználások esetében miként lesz biztosítható a televízióadások páneurópai elérése, ugyanis továbbra sincs olyan uniós segítő elv vagy konkrét jogalap, amely módot adna a több területi felhasználást lehetővé tevő egyablakos engedélyszerzésre. Az ilyen felhasználások esetében minden egyes olyan tagállamban, ahol a hozzáférésre sor kerül, elvben egy elkülönülő felhasználás (nyilvánossághoz közvetítés) történik, amely külön engedélyköteles cselekménynek minősül. Versenyjogi alapon pedig a jogosult nem látszik kötelezhetőnek egy, a származási ország elve által ki nem segített rezsim szerinti, más tagállam tekintetében irányadó újabb engedélyadásra, a felhasználó pedig az engedély megszerzésére, még akkor sem, ha ennek hiányában az összeurópai hozzáférés csorbul. Ez utóbbi hatás elkerülésére (vagyis a származási ország elve hatályának kiszélesítésére) a Bizottság végül a szerzői jogi reformcsomag keretében tett lépéseket.

5.2. A szerzői jogi reformfolyamat első jogalkotási lépései a határon átnyúló hozzáférés elősegítésére

5.2.1. A hordozhatósági rendelet

A Bizottság 2015 decemberében adta ki „A modern, európai szerzői jogi keret felé” című közleményét, amelyben meghatározta a tervezett szerzői jogi modernizáció kulcsintézkedéseit. Szintén 2015 decemberében hozta nyilvánosságra az online tartalomszolgáltatások határon átnyúló hordozhatóságának a belső piacon történő biztosításáról szóló rendeletjavaslatát,

⁴¹ https://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1590_en.htm

amely az audiovizuális tartalmak határokon átnyúló hozzáférése terén tett lépésként értékelhető. E javaslat célja az előfizetett online tartalomszolgáltatások elérésének fejlesztése volt, amelyet azzal kívánt biztosítani, hogy az előfizetők számára lehetővé tette, hogy külföldi tartózkodásuk alatt is elérhessék az általuk a saját tagállamukban előfizetett tartalmakat.

A végül 2017. június 14-én 2017/1128. számon elfogadott rendelet 3. cikke szerint a díj-fizetés ellenében online tartalomszolgáltatást nyújtó szolgáltatók kötelesek lehetővé tenni, hogy valamely, ideiglenesen más tagállamban tartózkodó előfizetőjük ugyanúgy hozzáférjen az online tartalomszolgáltatásukhoz, és azt ugyanúgy igénybe vehesse, mint a lakóhely szerinti tagállamban, ráadásul úgy, hogy ezért a szolgáltató nem számíthat fel az előfizetőnek további díjakat. E rendelet révén „a fogyasztók az EU-n belül utazva ugyanúgy hozzáférhetnek a megvásárolt online tartalomszolgáltatásokhoz, mint otthonukban. Például a Canal+ csatorna filmeket és sorozatokat kínáló online videotékájának francia előfizetője akkor is hozzáfér majd a Franciaországban elérhető filmekhez és sorozatokhoz, ha éppen Horvátországban nyaral, vagy Dániában jár üzleti úton.”⁴²

Bár a rendelet csak átmenetileg teszi lehetővé a más tagállamokban tartózkodó előfizetők számára az adott tartalomszolgáltatás elérését, abból a szempontból figyelemre méltó lehet, hogy a benne foglalt jogalkotási technika megoldást kínálhat a Műhold-irányelvben foglalt származási ország elve alóli „kiszereződési gyakorlattal”, vagyis a területi kizárólagosságot előíró jogosulti engedélyadással szemben. (Egy általános és a szerződési szabadságot, valamint a jogosulti jogokat nem csak átmenetileg csorbító hasonló beavatkozás persze valószínűsíthetően teljességgel aránytalanak minősülne.) A rendelet ugyanis nemcsak lehetőséget ad a szolgáltatóknak, hogy szolgáltatásaikat más tagállamokban is hozzáférhetővé tegyék (mint lényegében ezt a származási ország elve teszi a Műhold-irányelvben), hanem ezt kötelességükként írja elő. Továbbá az 5. cikkében kifejezetten ki nem kényszeríthetőnek nyilvánítja az olyan szerződéses rendelkezéseket, amelyek kizárnák ezt a határon átnyúló tartalomszolgáltatást. Ráadásul az uniós szinten egységes alkalmazás elősegítése érdekében mindezt rendeleti formában teszi, hogy a tagállami átültetések ne tudják lerontani az elérni kívánt hatást.

5.2.2. *A Geo-blocking rendelet*

Bár többek között az olyan szolgáltatásokra, amelyek fő célja a szerzői jogi védelem alatt álló tartalmakhoz való hozzáférés biztosítása (például a zenei *streaming* szolgáltatások) vagy a szerzői jogi oltalom alatt álló tartalmak – például e-könyvek vagy szoftverek – értékesítése, illetve az audiovizuális szolgáltatásokra egyelőre nem terjed ki a hatálya, említést érdemel a 2018. december 3-án hatályba lépett 2018/302 (EU) rendelet, azaz a Geo-blocking rendelet.

E jogszabály az indokolatlan területi alapú tartalomkorlátozás belső piacon belüli tilalmáról rendelkezik. Szabályai azt hivatottak biztosítani, hogy a más tagállamban termékeket és szolgáltatásokat vásárolni kívánó fogyasztókat és vállalatokat ne érhesse megkülönböztetés az árakat, valamint az értékesítési vagy fizetési feltételeket illetően. Ez modell lehet az egységes

⁴² *Digitális egységes piac: új uniós megállapodás az online tartalomszolgáltatások Európán belüli bordonozhatóságáról.* Sajtóközlemény. Brüsszel, 2017. február 7.

uniós hozzáférés lehetőségének biztosításához még akkor is, ha egyelőre a televíziós tartalmak elérése terén nem bír közvetlen jelentőséggel. A Bizottságnak két évvel a rendelet hatálybalépését követően meg kell vizsgálnia, hogy az új szabályok milyen hatást gyakorolnak a belső piacra, külön elemezve azt, hogy indokolt lenne-e a rendelet hatályát kiterjeszteni az olyan egyes elektronikus úton nyújtott szolgáltatásokra is, amelyek fő jellemzője a szerzői jogi védelemben részesülő művekhez vagy más védelemben részesülő teljesítményekhez való hozzáférés biztosítása, valamint ezek felhasználása. Sőt, a Bizottság a rendelet elfogadásakor tett nyilatkozatából kiolvashatóan arról sem tett le, hogy az audiovizuális szolgáltatásokat is bevonja e szabályozás alá.⁴³

5.3. A Műhold-irányelv várva várt revíziója – és amivel majd be kell érni

Az uniós szintű hozzáférés elősegítésére hivatott szerzői jogi reformcsomaggal összefüggésben nem meglepő fordulat, hogy a Műhold-irányelv felülvizglatára is kiterjedt. A Bizottság ennek közvetlen előzményeként 2015. augusztus 24. és november 16. között nyilvános konzultációt tartott,⁴⁴ értékelte a Műhold-irányelvet és – többek között – a hatályának esetleges kiterjesztését.⁴⁵

A konzultáció eredményeként a Bizottság azt állapította meg, hogy a fogyasztók, a közszolgálati médiaszolgáltatók általában támogatnák a származási ország elvének kiterjesztését valamennyi online szolgáltatásra, sőt egyes fogyasztók úgy vélik, hogy ez a mechanizmus nem is volna elég a határokon átnyúló hozzáférés biztosítására. A kereskedelmi médiaszolgáltatók, a jogosultak és a közös jogkezelő szervezetek ugyanakkor határozottan ellenezték ezt, mert álláspontjuk szerint ez a kiterjesztés korlátozná a képességüket a jogok területi alapú engedélyezésére. A kötelező közös jogkezelési rezsím újabb hordozóközegekre való kiterjesztése kapcsán a megkérdezettek többsége szintén támogató volt. A közös jogkezelő szervezetek, közszolgálati médiaszolgáltatók és néhány kábelszervezet, távközlési szolgáltató azonban hangsúlyozta, hogy e kiterjesztést indokolt lenne olyan „zárt környezetekre” korlátozni, amelyek a vezetékes szolgáltatásokhoz hasonlóan működnek.

A Bizottság ezt követően hatásvizsgálatot is folytatott, amelynek eredményeként a Műhold-irányelvet módosító irányelvjavaslat helyett egy rendeletervezettel állt elő, és annak a következő címet adta: „A műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló rendeletervezet”.⁴⁶ A rendelet-

⁴³ <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6054-2018-ADD-1/en/pdf>

⁴⁴ L. a „Synopsis Report on the Responses to the Public Consultation on the Review of the Satellite and Cable Directive” című dokumentumot: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/full-report-public-consultation-review-eu-satellite-and-cable-directive>

⁴⁵ Survey and data gathering to support the evaluation of the Satellite and Cable Directive 93/83/EEC and assessment of its possible extension, 2016.

⁴⁶ Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról. Brüsszel, COM(2016) 594 final.

tervezettel egyidejűleg bemutatta a digitális egységes piacon a szerzői jogról szóló (DSM) irányelvjavaslatot is, amely „salátatörvényszerűen” számos területen irányzott elő beavatkozást a szerzői jogi szempontból is egységesebb digitális piac előmozdítása érdekében.⁴⁷

A rendelettervezet a Bizottság indokolása szerint „az online tartalmakhoz való hozzáférést, továbbá az európai kulturális tartalmak szélesebb körben való online terjesztését hivatott elősegíteni meghatározott közvetítések esetében az engedélyezés megkönnyítésével a felhasználók számára”. A rendelettervezet, annak kettős beavatkozási irányát követve, a következőképp kívánta kiegészíteni a Műhold-irányelv szerinti rezsimet.

Egyrészt arra irányult, hogy a Műhold-irányelvben alkalmazott *származási ország elvét* kiterjessze a műsorsugárzó szervezetek által biztosított ún. kiegészítő online szolgáltatásokra is. E szolgáltatások a műsorszolgáltatók azon *online* szolgáltatásai, amelyek az eredeti műsorszolgáltatásokhoz kapcsolódnak, azokat egészítik ki. Ilyenek például a *catch-up*, vagyis az utólagos megtekintést lehetővé tevő szolgáltatások, illetve a sugárzott műsorokkal párhuzamosan online nyújtott közvetítések (*simulcasting*), és a műsört kiegészítő, a műsorszolgáltatáshoz kapcsolódóan elérhető egyes lekérhető tartalmak. A rendelettervezet által kiegészített származási ország elve tehát továbbra sem érinti a nem kiegészítő jellegű, vagyis a nem a médiaszolgáltató által egyébként is nyújtott médiaszolgáltatáshoz kapcsolódó, hanem önállóan végzett online közvetítéseket (*webcasting*). A rendelettervezethez kapcsolódó hatásvizsgálat szerint e megközelítés magyarázata az, hogy a rezsím *webcasting* szolgáltatásokra való kiterjesztése, „figyelembe véve [...] azt, hogy a *webcasting* piac még mindig fejlődési szakaszban van, és, hogy az online szolgáltatók az EU-ban könnyedén átköltöztethetik a telephelyüket, a jogosultak számára jogbizonytalanságot teremtene, és a védelem szintjének csökkenéséhez vezethetne”.

Szintén a származási ország elvéhez kapcsolódóan emelendő ki, hogy a rendelettervezet (11) preambulumbekzdése a Műhold-irányelvhez hasonlóan megerősíti a szerződési szabadság alapelvét, amikor kimondja, hogy a rendelettervezetben foglalt származási ország elve által érintett jogok hasznosításának *szerződéses* alapon történő korlátozására a továbbiakban is van mód. A rendelettervezet külön is kiemelte ebből a szempontból azokat az eseteket, amikor az átvitel technikai jellemzői vagy egyes nyelvi változatok érintettek. Előírta ugyanakkor, hogy az ilyen típusú korlátoknak az uniós joggal *összhangban* kell állniuk. A jogi eszköz tehát nem teremt önálló jogalapot a származási ország elve révén biztosítható határon átnyúló hozzáférés korlátozására. (Vagyis, ha esetleg a későbbiekben, például a Bíróság ítéleteiben vagy a Bizottság versenyjogi eljárásaiban, olyan megállapítások születnének, amelyek alapján a területi alapú korlátozások nem állnának összhangban az uniós joggal, akkor ezek nem ütköznének az e preambulumbekzdésben deklarált hozzáférés-korlátozási lehetőséggel.)

A rendelettervezet másik célja a szintén a Műhold-irányelv által bevezetett, a meghatározott (kábeles és mikrohullámú) közvetítő közegen megvalósuló vezetékes továbbközvetítések tekintetében előírt kötelező közös jogkezelési rezsím zárt internetes továbbközvetítésekre történő kiterjesztése volt.⁴⁸ A rendelettervezet továbbközvetítésekkel kapcsolatos, kötelező közös

⁴⁷ Javaslat: Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a digitális egységes piacon a szerzői jogról. Brüsszel, 2016.9.14. COM(2016) 593 final 2016/0280(COD).

⁴⁸ Ez utóbbi körbe a műsorszolgáltató szervezet saját jogai és a nyílt interneten keresztül megvalósuló továbbításokkal kapcsolatos engedélyezési jogok nem tartoznának bele.

jogkezelési rezsimjéből a nyílt interneten végzett *over-the-top* jellegű továbbközvetítési szolgáltatások és a *video-on-demand* szolgáltatások egyaránt kimaradtak. Az utóbbiakra egyébként a DSM irányelv javasol lényegében szépségtapaszt jellegű megoldást (egyeztető szervezet létrehozása a tagállamokban a jogosultak és a felhasználók között). Az *over-the-top* szolgáltatások kimaradásának oka, hogy „[b]ár (e) lehetőség a továbbközvetítési szolgáltatások szélesebb köre esetében tenné lehetővé, hogy a szerzői jogi engedélyeztetés során csökkent ügyviteli költséggel számoljanak, azzal a kockázattal járna, hogy a jogosultak kizárólagos online jogait és forgalmazási stratégiáit aláásná, ami az engedélyezési bevételek csökkenéséhez vezetne”.⁴⁹ Ugyanakkor a rendelettervezethez fűzött indokolás szerint a kötelező közös jogkezelési rezsimnek a „zárt” elektronikus hírközlési hálózatokon keresztül nyújtott továbbközvetítési szolgáltatásokra történő kiterjesztése azért nem problémás, mert ezek „többsége egy adott területen található, meglévő infrastruktúrán alapszik”.

Annak ellenére, hogy igen elterjedtek az olyan közvetítési szolgáltatások, amelyekben a médiaszolgáltatás csak a terjesztő/átvivő szervezet révén éri el a nyilvánosságot (kódolt sugárzással és a direkt betápláláson alapuló közvetítésekkel), és mint korábban erről szó volt, az e technikákhoz kapcsolódó szerzői jogi felhasználások engedélyezési kérdései elég ingatag jogértelmezési lábakon állnak, a rendelettervezet e tekintetben nem tartalmazott rendelkezést.

5.3.1. *A kevés is sok*

Mint a rendelettervezet kapcsán leírtakból látszik, e tervezett jogi eszköz a Műhold-irányelvben foglaltak meghaladása érdekében csak célhoz kötött és a fokozatosságot szem előtt tartó beavatkozást irányozott elő. Ezzel együtt példátlan ellenállás bontakozott ki a dokumentummal szemben, és a vele kapcsolatos tárgyalásokhoz fűződően számos aggály fogalmazódott meg, főként a jogtulajdonosok részéről.

Az Audio-Visual Sector Coalition, amelynek olyan neves szervezetek a tagjai, mint az International Video Federation, az International Union of Cinemas és a Motion Pictures Association, például több dokumentumban támadta a javaslatot.⁵⁰ Álláspontja szerint a kiegészítő szolgáltatások (mint a *catch-up* és a *simulcasting*) esetében bevezetett származási ország elve eltörölné a szerzői jog és a szerzői jogi engedélyezés területi voltát, amely elv az európai filmes és televíziós szolgáltatások finanszírozása és terjesztése szempontjából kulcsfontosságú. Kifejtette, hogy a filmelőállítóknak és az audiovizuális tartalmakat terjesztőknek teljes szabadsággal kell rendelkezniük az engedélyezés során a hozzáférés biztosításának időablaka, területe és közvetítő közege tekintetében. Aggályai szerint a származási ország elvének kiterjesztése azzal járna, hogy az egyes médiaszolgáltatók területi kizárólagossága megszűnne, mert az általuk lefe-

⁴⁹ A szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló rendelet (46. lj.).

⁵⁰ L. pl. http://www.europa-distribution.org/assets/AV-Coalition-Country-of-Origin-Paper_November-2016.pdf

dett tagállamban más szolgáltatók is meg tudnák jelenni online közvetítéseikkel, ami erodálná az első, premier jellegű közvetítések jelentőségét, egyúttal a tartalmakkal kapcsolatos vagyoni jogok értékét is, ami az ezek közvetíthetőségéért cserébe fizetett felhasználási díjak összegét is csökkentené. A tagállamok ezen aggályokon túlmenően a rendeleti formát is kifogásolták, mivel e jogi eszköz kizárja az irányelvek esetében az átültetés során meglévő mozgásteret, és a szerzői jog területén egyébként is ritkaság.

A felvetett aggályok miatt a rendelet elfogadását előkészítő tárgyalások igen elhúzódtak, első olvasatban kudarcot is vallottak, majd már-már kétségbeesett körök futása után olyan kompromisszumra vezettek, amely végül jócskán megváltoztatta az eredeti bizottsági tervezetet.

5.4. A Műhold-irányelv (II.)

A rendelettervezetből végül a műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 93/83/EGK tanácsi irányelv módosításáról szóló 2019/789 európai parlamenti és tanácsi irányelv lett. A rendelettervezetben szereplő, eleve csak a műsorsugárzók kiegészítő online szolgáltatásaira (és nem valamennyi online szolgáltatásukra) vonatkozó származási ország elve szűkítetten kerülhetett csak bele az irányelvbe – már csak azon kiegészítő online szolgáltatásokra vonatkozik, amelyek rádióműsorokat és olyan televízió-műsorokat nyújtanak, amelyek hírműsorok és „aktuális témákról szóló műsorok”, illetve teljes mértékben a műsorszolgáltató szervezet saját finanszírozású produkciói. Nem tartoznak e körbe a sportesemények közvetítései, valamint a bennük foglalt szerzői művek, illetve egyéb védelem alatt álló teljesítmények sem. Ez azt jelenti, hogy a műsorsugárzó szervezet által adott esetben műholdon több tagállamba eljuttatott műsor (amelyben nem csak hírek vagy sportot nem tartalmazó aktualitások szerepelnek) egy engedéllyel ezután sem tehetők hozzáférhetővé online, hanem ehhez a továbbiakban is minden egyes tagállam tekintetében külön-külön szükséges engedélyt kérni. A továbbközvetítési szabályai a rendelettervezetben foglaltakhoz képest lényegesen nem változtak.

Végezetül, az irányelv pótolta a rendelettervezet hiányosságát, és egységes szabályokat fektetett le a direkt betáplálás révén megvalósuló műsorszolgáltatásokkal kapcsolatban. Ennek eredményeként valószínűsíthetően megszűnnek majd azok a jogértelmezési bizonytalanságok, amelyek e szolgáltatások szerzői jogi szempontú értékelését, és ezzel a piac biztonságos működését hátráltatták. Az új szabályok szerint, ha a műsorszolgáltató szervezet a műsorhordozó jeleket közvetlen betáplálás révén a jelek terjesztőjéhez juttatja el, így a nyilvánosságot nem ő, hanem csak a terjesztő éri el, akkor azt úgy kell tekinteni, hogy csak egyetlen nyilvánossághoz közvetítési cselekmény történik. Ebben ugyanakkor mind a műsorszolgáltató szervezet, mind a jelek terjesztője részt vesz, ezért külön-külön engedélyt kell kérniük a jogosultaktól, azonban az engedély megszerzésének szabályairól a tagállamok szabadon rendelkezhetnek. A határon átnyúló elérést könnyítő szabály lehet, hogy ennek keretében akár kötelező közös jogkezelési rezsimet is bevezethetnek. Az irányelv tehát kevesebb is lett meg több is, mindazonáltal korántsem tette teljessé a páneurópai hozzáférés alapját, inkább csak újabb elemet adott hozzá.

5.5. A *Minority Safepack* kezdeményezés

Bár kifejezetten a kisebbségi jogok uniós érvényesülésének előmozdítására jött létre a *Minority Safepack* elnevezésű kezdeményezés 2013-ban, a témánk szempontjából is jelentőséggel bír. Ennek oka, hogy egyik fő célkitűzése a tartalmak (többek között a televízióadások) egységes uniós hozzáféréseinek előmozdítása annak érdekében, hogy az egyes tagállamokban élő kisebbségek saját nyelvükön érthessék el azokat: „Javasoljuk olyan egységes európai szerzői jog fölállítást, amely az Európai Uniót egyetlen szerzői jogi piacként kezeli. Ez a megoldás eltörölné az Unióban létező engedélyeztetési határokat, és lehetővé tenné a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek bizonyos tartalomhoz való, az illető tartalmat szolgáltató tagállam polgáraival egyenlő hozzáférést.” Vagyis a hozzáférés előmozdítására nem kisebb célt tűz ki, mint egy egységes szerzői jogi rezsim létrehozását az egész Unió területén, és a tagállami határok teljes felszámolását e szempontból.

Kétségtelen, hogy e megoldás hatékony volna, de látva a Műhold-rendelettervezet tárgyalása kapcsán megmozduló erőket és a munkájuk eredményeként végül elfogadott, a származási ország elve szempontjából szűkített hatályú irányelvet, túl ambiciózusnak tűnik. Ám a kezdeményezés számolt azzal, hogy túlzásnak minősülhet a szerzői jogi egységes piac, ezért „B” tervként a következőket fektette le: „A szerzői jogok egységes piacának kialakítása hosszú távú folyamat. [...] Olyan módosítást javasolunk, amely a nemzeti kisebbségek által lakott régiókban biztosítja az audiovizuális szolgáltatások és a sugárzott tartalmak vételének szabadságát az analóg és digitális műsorsugárzás esetében egyaránt, kérésre szolgáltatott tartalmak, földi és műholdas sugárzás esetén is.”

A végül több mint 1,1 millió uniós polgár aláírásával támogatott kezdeményezés valószínűsíthetően csak az új (2019 végén felálló) Bizottság számára jelent majd feladatot, amely nem csupán jogalkotásban ölthet testet – a Bizottságnak érdemben foglalkoznia kell e javaslattal az összegyűlt aláírások miatt is. Nem valószínű, hogy a kezdeményezés fő célja teljesülne, de a „B” terv valamilyen formában még szóba jöhet egy újabb, a határon átnyúló hozzáférést előmozdító fejleményként.

6. Összefoglalás

Az Európai Unió azon célkitűzését, hogy elősegítse a televízióadások páneurópai (vagy legalábbis több tagállam területére kiterjedő) elérését, lényegében az 1980-as évek óta változtatlanul el kívánja érni. Az e folyamat érdekében tett lépések is mintegy négy évtizede ugyanazt a logikát követik mind az uniós audiovizuális politika építéskor, mind a kizárólagos szerzői jogok jellemzően territorialis jellegű gyakorolhatóságának megbontásakor – és természetesen a technológiai fejlődés után szaladó, harmonizációs célú jogalkotáskor. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy a kezdetektől alkalmazott azon elgondolás, hogy a származási ország elvének szabálya a határon átnyúló felhasználás engedélyezésének – egyébként nehezen vitatható módon – csak a *lehetőségét* (és nem a kötelezettségét) biztosítja, a gyakorlatban egyelőre csak olyan külső mankókra támaszkodva remélheti a műsorok egyre szélesebb körű elérését, mint a versenyjog adta követelmény- és szankciórendszer.

Bár a digitális egységes piaci stratégia előirányzott ezt elősegítő jogalkotási megoldásokat, mint például a hordozhatósági rendeletet, amelynek alapján az érintett szolgáltatóknak nemcsak lehetőségük, de immár kötelezettségük is (legalább ideiglenes) hozzáférést biztosítani más tagállamban is, sőt a rendelet kifejezetten ki nem kényszeríthetővé is nyilvánítja az ezt akadályozó szerződéses rendelkezéseket, ezek alkalmazása csak célhoz kötötten valósul meg, általános megoldással nem szolgál. Lényegében ez mondható el a Műhold-irányelvet módosító új irányelvről is.

Noha izgalmas kérdés, hogy e téren az indokolatlan területi alapú tartalomkorlátozás megszüntetésére irányuló Geo-blocking rendelet felülvizsgálata (és esetlegesen az audiovizuális tartalmakra történő kiterjesztése?) vagy a *Minority Safepack* adta halvány lehetőség meghozza-e majd az áttörést, egyelőre úgy tűnik, hogy a televíziós adások hozzáférhetősége területén jellemző körülmények (mint például az érintett piaci szereplők érdekérvényesítési potenciálja, a piac folyamatosan változó volta) okán valószínűsíthetően a közeljövőben sem várható olyan átfogó jogalkotási lépés, amely biztosítaná az uniós szintű elérést. Inkább az tűnik valószínűnek, hogy a Bizottság lépésről lépésre, patchworkszerűen törekszik majd tovább szűkíteni a területi engedélyezés lehetőségét mind a célhoz kötött jogalkotási javaslataival, mind a versenyjog adta lehetőségei szerint. A tagállami jogalkotók és a nemzeti szerzői jogot féltők pedig izgulhatnak, hogy ne az egységes uniós szerzői jog és egy e szempontból is egységes szerzői jogi belső piac bevezetése zárja majd le ezt a kérdést.